

A holtig tartó sötétzárkák ellen

Beszélgetés Bíró Gergelyvel

2019-ben a 47. Tokaji Írótabor Díját Bíró Gergely író, szerkesztő kapta, aki 2003 óta a Magyar Napló irodalmi folyóirat munkatársa. 2010-ben jelentkezett először önálló kötettel, *Oroszlánkeringő* címmel, jelenleg harmadik kötetén dolgozik.

– *A Pázmány Péter Katolikus Egyetemen végeztél magyar–kommunikáció szakon, de már az egyetemi évek alatt megadatott neked, hogy bekapcsolódhass egy irodalmi szerkesztőség, a Lyukasóra munkájába. Kitérők, és rögzös, bokatorós utak helyett rögtön megérezhetted a szerkesztőségszagot, beletanulhattál a szakma fortélyaiba, megismerhetted a szerzőket, megismerted a minőségi kortárs irodalmat. Hogyan is történt ez pontosan?*

– Annak idején talán fel sem fogtam, mennyire szerencsés vagyok. 2001 körül ajánlotta fel Gyurkovics Tibor, hogy szívesen látnának fiatal irodalmárokat a Lyukasóra köreiből, amelyet mások mellett olyan alkotók neve fémjelezett, mint Bárány Tamás, Dobai Péter, Gyurkovics Tibor, Hernádi Gyula, Kiss Dénes, Lázár Ervin, Mészöly Dezső, Szakonyi Károly és Szalay Károly, aki akkoriban a lap főszerkesztője volt. Havonta egyszer ültünk össze a szerkesztőségben, ahol Szalay Károly műhelytalálkozókat tartott nekünk, átbeszéltük az aktuális lapszámot és egymás írásait, de volt, hogy a beérkezett kéziratokból is szemezgettünk. Nagyon jó beszélgetések, fontos, építő viták alakultak ki közöttünk, mindez pedig baráti légkörben zajlott egy olyan félhomályos szerkesztőség-

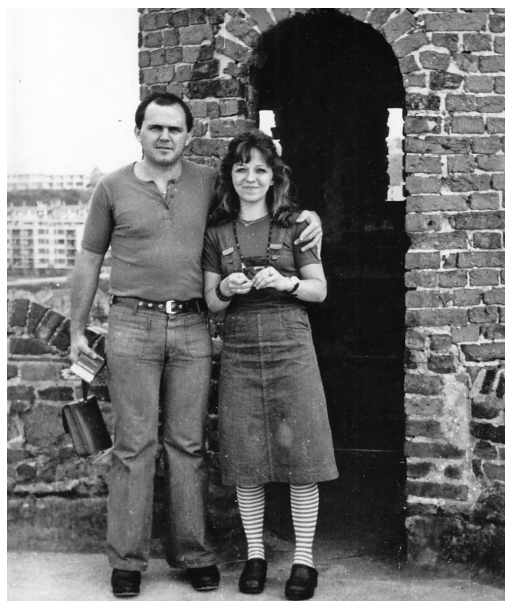
ben, amelyben csupa régi, elhasznált bútor képezte a berendezést. Ez nagyon tetszett nekem, otthonosnak éreztem, igazi zugolynak, mert úgy hatott, mintha egy másik térbe és időbe kerültünk volna. Károly jó humorú és széles műveltségű író, irodalomtörténész, filmesztéta, aki rengeteget és szórakoztatóan mesélt a klasszikus és kortárs magyar alkotókról, tehát élményszerűen, észrevétlenül segített bennünket az irodalmi tájékozódásban. Gyurkovics Tibort pedig a családi kötelékek révén gyerekkorom óta ismertem, hiszen a bátyja, Gyurkovics Henrik volt az anyai nagyapám: nem vér szerinti nagyapám, mert az igazi jóval azelőtt elhunyt, hogy megszülettem, én mégis őt tartom az igazinak, hiszen számomra, gyerekefjével, kezelhető valóság volt – egy temperamentumos, zseniális humorú és gyakran üvöltő valóság –, és mert nagyon szerettem.

Itt, a Lyukasóra-műhelytalálkozásokon ismerkedtem meg mások mellett Borbély Lászlóval, Erős Kingával, Kondor Péterrel, de ide tartozott egyetemi évfolyamtársam, Csábi Domonkos is, aki sajnos már nem lehet közöttünk. Ők a pályán is maradtak. Nagyon jó évek voltak ezek, és akik ott megismertünk egymással, a mai napig kapcsolatban is állunk.

– *Amikor a magyar–kommunikáció szakpárt kiválasztottad, volt-e olyan víziód magadról, hogy az írással szeretnél komolyabban foglalkozni, mi több, idővel íróvá válni? Egyáltalán, miért éppen a Pázmányra esett a választásod?*

– A Pázmány nagyon jó hírű egyetemnek számított. Egy ismerősömet kifaggattam, aki oda járt, és ő azt mondta, hogy ott majd fel kell kötnöm a gatyámat, ez pedig tetszett nekem, aki nem is gimnáziumba, hanem szakmai középiskolába jártam, ahol elektrotechnikát tanultam. Olyan helyen szerettem volna továbbtanulni, ahol sok irodalmat oktatnak és jól. Egy személyes mozzanat is közrejátszott a választásomban: a '90-es évek második felében a piliscsabai campuson, ahol előtte laktanya működött, az új épületek mellett még ott álltak a régié is. Az apai nagyapám pedig, aki már évekkorábban elhunyt, sorkatonaként ennek a laktanyának az építkezésén dolgozott, tehát olyan épületek között járhattam-kelhettem nap mint nap, amelyeket az ő keze is érintett.

Kamaszként még világos volt számomra, hogy egyszer majd író leszek, de az egyetem ideje alatt már nem láttam ilyen elszántan és tisztán a jövőmet. Lassanként, fiatal felnőtté „érve”, a baráti és más szakmai visszajelzések hatására

Szüleim, Bíró Sándor és Varga Ágnes még szabadon
(Esztergom, 1978)

Szüleim már kevésbé szabadon – Máté öcsémmel és velem
(Badacsonytörs, 2011)

elbizonytalanodtam, és azt gondoltam, hogy ráérek még az íróssággal. Ezzel együtt sokat és lelkesen olvastam, készültem, beszélgettem egy-két évfolyamtársammal könyvekről, de tulajdonképpen egyre kevésbé tudtam, hogy mit is szeretnék valójában. Azt hiszem, azért is voltam olyan kötelességtudó, mert meg akartam úszni az igazi életet, a felnőttkort és a sok küszködést, amivel még nem tudtam szembenézni, meg aztán nem is értem rá, hiszen „tanulnom kellett”. Vagyis nemcsak azért tanultam, hogy valakivé legyek, hanem azért is, hogy ne váljak senkivé, legalábbis jól elnapolhassam a kérdést. Egyet azonban biztosan tudtam: az irodalom közelében szerettem volna maradni, mást el sem tudtam képzelni.

– *Az igazi pályakezdésed egy meghatározó kézen fogással kezdődött: Oláh János, a Magyar Napló irodalmi folyóirat főszerkesztője hívott a laphoz téged – néhány társaddal együtt. Hogyan emlékszel vissza az akkori élményeidre?*

– A Lyukasóránál sajnos nem tudtunk elhelyezkedni, a lapnak

nem voltak erre anyagi lehetőségei, nekem viszont annyira megtetszett a szerkesztői élet, hogy valami ilyesmit szerettem volna magamnak, ami rövidesen sikerült is: a Magyar Naplóhoz kerültem mint hirdetésszervező. Nem voltam odáig ezért a munkáért, de egy szerkesztőségben dolgozhattam, aminek örültem. Hallottam már korábban a folyóiratról, jelent is meg benne novellám, tehát nem idegen helyre kerültem, de még mindig túl éretlen voltam ahhoz, mintsem hogy felmérhettem volna, mekkora kiváltság is ez. Évek kellettek hozzá.

A szerkesztőség ebben az időben még a Magyar Írószövetség székházában működött, és szerény körülmények között léteztünk. A kiadót kisebb-nagyobb válságok sújtották, 2004-ben álságos és komoly támadás érte a Magyar Írószövetséget is, sokan kiléptek a soraiból. Néha nem tudtuk, hogy a Szövetség és vele a Napló megéri-e a holnapot, de ha visszagondolok ezekre az évekre, szép élményeim vannak, mert Oláh János főszerkesztő egy olyan szerkesztői csapatba fo-

gadott, amely – vele az élen – hitt valamiben, küldetése volt. Gyakran kétségek között, mégis írtuk a pályázatokat, hogy pénzhez jussunk, magunk szállítottuk a könyveket, a folyóiratot, egyszóval több időnk és energiánk ment el arra, hogy a kiadó fennmaradjon, mint amennyi az érdemi munkára maradt. Ezen felül azért is éreztem jól magam, mert János ezekben az években több, hozzám hasonló korú fiatal szerkesztőt vett fel, az elsők között fiatalította meg a szerkesztőséget. Kondor Péter előbb a hirdetés-, majd a rendezvényszervezéssel foglalkozott. Szentmártoni János a versrovatot vezette, valamint ő felelt a könyvkiadásért, a prózarovatot pedig Nagy Gábor költő, irodalomtörténész gondozta. Nem sokkal az érkezésem után került a szerkesztőség soraiba Zsiga Kristóf, aki ma már a kiadó egyik ügyvezetője.

Egy éven belül jobbra fordult a sorsom, mert a hirdetésszervezés mellett Nagy Gábor távozásával megörököltem a prózarovatot a lapnál, valamint 2004-től én szerkeszt-

hettem *Az év novellái* antológiát csaknem tíz éven keresztül, ami komoly kihívás és erőpróba volt.

– *A napi szerkesztőségi jelenlét, az irodalmi mezőny mélyebb megismerése szerinted megnöveli vagy inkább elapasztja egy huszonéves fiatalban a megmutakozás, az első kötet megjelentetésének bátorságát? Mikor érezted azt, hogy te is meg akarsz szólalni, van közölnivalód a világgal?*

– Azt hiszem, az első évek napi szerkesztőségi munkája inkább visszavetett, mintsem megerősített abban, hogy rendszeresen írjak. Tény, hogy túl fiatalon váltam szerkesztővé, és ösztönösen azt éreztem, hogy előbb ehhez a feladathoz kell felnőnem. Ide köthető egy

fontos élményem: Kondor Péter kollégámmal közeli barátok voltunk, és rendszeresen megbeszél- tük egymás írásait. Ő akkoriban az első verseskötetének darabjait írta. Nehéz versek voltak ezek, és süttött belőlük, hogy Péter különö- sen nagy gondot fordít a nyelvi megragadás tömörségére. Olyanok voltak, mint egy-egy jéggé fagyott hógolyó, amelyeknek a közepébe ráadásul követ gyúrtak. Egyszer kiutaztunk HÉV-vel Szentendrére, beültünk valahová, és három órán keresztül beszéltük át az egyik no- vellám általa javasolt javításait. Szinte egyetlen ép mondat sem maradt benne. Semmire nem em- lékszem már ebből a kiruccaná- sunkból, csak arra, hogy a kinyom-

tatott novellám tele volt firkálva, és arra, hogy valami gyökeresen megváltozott bennem. Péter ugyan- is olyan gonddal fésülte át az írást, amilyennel én képtelen voltam megírni. Akkor döbbsentem, érez- tem rá, hogy tulajdonképpen mit jelent szabatosan fogalmazni, hogy az írásban ne legyen semmi feles- leges, viszont ami benne van, az pontosan és tiszta nyelvi szerkeze- tekben álljon ott.

Az első könyvem 2010-ben je- lent meg, tehát hét évvel azután, hogy a Magyar Naplónál elhelyez- kedtem. Írtam közben is minden- félét, kritikákat több lapnak is, életműinterjúkat a Magyar Napló Nyitott Műhely rovatába. Aztán 2007-től megint novellákat, akkor

Mostanában, amikor a Tokaji Írótaborra gondolok, mindig olyasvalaki kerül az emlékeim élére, akivel inkább egy- más mellett, egymás közelségében voltunk itt jelen évről évre, mint egymással. Nem vele jártam a várost üres órá- imban, legfeljebb dolgozni ültünk össze, ha kellett, vagy egyik-másik előadás során ültem le mellé, és ott váltottunk néhány szót, amúgy csak felderülten köszöntünk egymás- nak, amikor összetalálkoztunk. Oláh Jánosra gondolok, aki ha feltűnt hószentgyörgösen, halászsapkásan, mindig otthonos érzésem támadt, és azt hiszem, miatta is jövök el újra és újra az írótaborba, mert itt valamiért jobban érzem a je- lenlétét, és könnyebb magam elé idéznem őt.

Rá szeretnék most néhány szóval emlékezni, mert nagy- részt neki köszönhetem, hogy az írói, szerkesztői pályán elindulhattam, megmaradhattam. Huszonéves koromban ő vett fel szerkesztőnek a Magyar Naplóba, ahol azóta is dolgozom, és gyakran arra gondolok, hogy másutt már nem is tudnék, legalábbis nem ilyen szívesen. Hogy ebben a műhelyben erős hitem lett, az többnyire János hitéből, kitartásából hajtott ki bennem is. Mert tőle nem pusztán a lap- és könyvszerkesztést, a felelős döntéseket lehetett az évek során megtanulni, de annak a szellemnek is elvetette a magjait bennünk, akkori fiatal szerkesztőkben, amely fe- lelős érzékenységgel követi és ápolja a magyar irodalom valódi, időtálló értékeit, elsősorban azt az irodalmat, amely elkötelezte magát a nemzete mellett, annak hagyományai- ból építkezik, és annak sebeit tárja fel.

Oláh János mindezekén felül Ember volt számomra, csupa nagybetűvel. Etikuss, nagy teherbírási ember, aki az irodalomszervezést és a közösségi emlékezet ápolását fő-

lébe helyezte a saját érvényesülésének. „Szél vagyok, és sok égi zsákot, / esővel megrakott iszákot / cipelek fáradt vállamon” – írta egyik korai versében (*Szél vagyok...*), amelyből én a sorsát, elemi öntörvényének és keserves igazmondása terhének kettősségét olvasom ki, ami miatt a rendszerváltozásig pusztán az irodalmi élet száműzöttje- ként létezhetett. Szerettem a tartását, mert a szolgálat nehéz terhét sohasem dobta le a válláról, még ha meg sem született könyveivel is fizetett érte, szívós volt és kitartó – meg egy kicsit szórakozott is, mint aki sok minden- kerestülment már ahhoz, hogy ezt védekezésképpen meg- engedhesse magának, ez is rokonszenves vonása volt.

Úgy tanított bennünket, fiatalokat, hogy valójában so- sem tanított, és végső soron úgy tartott meg többünket maga mellett, hogy nem akart mindenáron megtartani. Egyszerűen csak jelen volt közöttünk, észrevétlenül és majdnem közömbösen, de bármikor kérhettünk tőle taná- csot, komolyan meghallgatott bennünket, és nemegyszer óva intett. Gyakran hagyta, hadd menjünk a magunk feje után, amit néha bevertünk, nem is volt ezzel semmi baj. Mert ő nemcsak magára terítette a beláthatatlan útra kelő „mesék fiának” nehéz, lyukas köpenyét, de tiszteletben tartotta a mások, így a mi útkereső indítatásainkat is, hadd történjék meg velünk mindaz, aminek meg kellett tör- ténnie. Ilyen volt tehát, és ilyen ma is a mi szerkesztőségi kötelékünk: egy irányba húzó, mégis szabad. Köszönöm tehát Oláh Jánosnak a türelmét, amellyel alakulásunkat kísérte, és élete példáját, amelyet sohasem rótt fel palatáb- lára nekünk!

(Bíró Gergely beszéde
a Tokaji Írótabor Díjának átvételekor)

Édesanyámmal (Bábolna, 1981)

újra felerősödött bennem a készítés. Az első könyvemnek több mint a fele 2010-ben született. Hogy a világgal akartam-e közölni valamit? Látod, ezt nem tudom pontosan. Mindenféle gond gyötört, ezek foglalkoztattak, és jót tett mindent prózában feldolgozni, kimondani – ez volt a legfontosabb. Azt gondoltam, hogy ezek vállalható és talán mások számára is hasznos novellák, így javarészt belekerültek az első könyvembe.

– *A Oroszlánkeringő című első kötetedet találóan nemzedéki tablonak is szokták nevezni. A kötet egy kisregényt és elbeszéléseket tartalmaz: azt a kényes időszakot tetted az emlékezés mikroszkópja alá, amikor egy kamasz elkezd az oroszlánkörmeit megérezni. Lázás állapot, mint amikor a bölcsesség-fog előbújik a testből, gyulladást okozva a szövetekben. Amikor az ember – nem túl nagy örömmel – tudomásul veszi, hogy már nincs benne a gyerekvilágban, ám még a felnőttek világához sem tartozik.*

De tudomásul veszi-e egyáltalán, vagy még le akar cövekelni valamiben, ami vissza soha nem hozható?

– Azt hiszem, most valami fontos és kényes dologra tapintottál rá. Van Janus Pannoniusnak egy verse, az *Életkoráról* című, amely idevág: „Rég elmúlt a tizenhatodik születésnapom is, ha / édesanyám el nem véti a dátumokat; / jő a tizenhetedik, mire elfut a szőkehajú nyár / és a szelíd ősz felváltja a kánikulát, / hangom vastagodik, s ágyéka körül kotorászik / már a kamasz; vágtyól duzzad a vesszeje is. / Szívem lángba borul, ha csupán ránézek a lányra, / forró álmodtól lucskosodik lepedőm. / Mondom, hagyj békét hát nékem, házitanítóm, / rád csak a gyenge pulyát bízta a gondos atya. / MASHova üsd ezután, zord iskolamester, az orrod! / Bakbüzű nevelő, dolgaimat ne kutasd! / Pár hét, s elhagylak, gyermekruha, gyermeki boglár; / férfihoz illő szép tóga lesz öltözetem.” Szeretem

ennek a versnek a nyíltságát, kereketlenségét, de legjobban azt, ahogyan a kamasz saját öntörvényére kezd ébredni, és a felette állók tekintélyét egyszerűen semmibe veszi. De ez a versbeli beszélő tisztában van vele, hogy köztes életszakaszban jár éppen, és tudatosan, sőt eltökélten készül a felnőttkorra, a férfilétre. Ám nem mindig sikerül egykönnyen átlépni a kamaszkorból a felnőttkorba, én is megszenvedtem vele, és sokáig azt gondoltam, hogy mindössze a kamaszos ősrobbanás éveiben éltem igazán, ami pedig utána következett, nem ér semmit. Tudomásul kellett vennem, hogy valamit nagyon nem jól csinállok. Ez a jelenség először talán az én nemzedékemnél jelentkezett, amely a rendszerváltozás éveiben vetette le a „gyermeki boglárt”, de ez egy sokkal kiterjedtebb probléma, mintsem hogy pusztán a hirtelen ránk zúduló nyugati minták káros hatásaival megmagyarázhassuk.

– *Az Oroszlánkeringő főhőse köztes létben van, olyan labirintusban tekereg, ahol az Ariadné-fonalat idолоk, példaképek jelentik (például Kurt Cobain és a Nirvana), akiknek a sikerei mögött sokszor katasztrófa sújtotta belső táj húzódik meg, mégis valami nagyszerűt és imponálót tettek le az asztalra. Kérlek, beszélj nekünk a kisregény keletkezéstörténetéről!*

– A '90-es évek első felének egyik legnagyobb hatású amerikai rockzenekara a Nirvana volt, amelyet kamaszként éveken át az azonosulásig szerettem. (Tegyük most félre, hogy sosem jó jel, ha az azonosulásig szeretünk valamit, de attól még így történt.) A zenekar gitáros-énekesét, Kurt Cobaint ugyancsak, aki különös ember volt: tele elmégesedett, belső sebekkel és

*Kondor Péterrel és Szentmártoni Jánossal a Magyar Írószövetségben,
kezdő szerkesztőként, János ebédje közben*

haraggal, talán a sorsa feletti tehetetlensége miatt is. Valamiféle titkot éreztem a lelkében, ami foglalkoztatott, ezért sokat olvastam az életéről. Idővel arra gondoltam, hogy szívesen írnék róla, és amikor nekikezdtem, a saját középiszokolai éveim tolaokdtak elé. Így nem egészen az készült el, mint amit eredetileg akartam, de sikerült magamat meglepnem vele, örömmel dolgoztam a kisregényen, amelyben jutott hely és szerep Kurt Cobainnek is. Azzal együtt, hogy utólag úgy látom, nem jó különböző műfajú széprózákat egy kötetbe rendezni, a mai napig azt gondolom, hogy ezeknek az írásaimnak akkor együtt kellett megjelenüük, egymás nélkül csonkák lettek volna.

– *Szentmártoni János a fülzövegében kiemelte, hogy az elbeszélő „szeretettel képes még a kudarcaihoz is odafordulni. A vakvágányra futott szerelmeket, a lázas zenekar-alapításokat, a szülők*

és az iskola elleni lázadást utólag úgy éli újra az emlékező, hogy se regszemléjét alázat és megbocsátás fűti át.” Te is így érzed?

– János meglepett ezzel az írásával, mert olyasvalamire utal, amivel a kisregény írása közben nem törődtem, és nem is tudatosult bennem. Az *Oroszlánkeringő* egy vallo más, javarészt a saját élményeimre épül, annyi fikcióval, amennyit feltétlenül szükségesnek éreztem. Én pusztán arra figyeltem, hogy minél pontosabban emlékezzem, hogy ez a fontos életszakasz, és a kor, amelyben megélhettem, minél élesebb legyen. Hogy a szépsége mellett a keserősége is kellő hangsúlyt kapjon. Ha ezt szeretettel voltam képes megírni, akkor az jó. A kisregényt természetesen ma már másképpen írnám meg, talán többet is ki tudnék hozni belőle, de a benne foglalt emlékeimhez ugyanúgy viszonyulnék most is. Az életünk göröngyösebb szakaszait akkor va-

gyunk képesek magasabb szinten kezelni, ha a rossz élményeinket is közel engedjük magunkhoz. Az pedig szeretet nélkül nem megy.

Szentmártoni János kezdettől fogva figyelemmel kísérte a kisregény születését. 2010 nyarán két hetet együtt töltöttük Iszkázon, Nagy László szülőházában, ami már szinte hagyomány volt közöttünk. Nappal mindketten írtunk: ő a *Szomjúság* című regényét, én az *Oroszlánkeringőt*, esténként pedig összeültünk, és jó laza fröccsök mellett felolvastuk egymásnak az aznapi termést. Izgatottak voltunk és lázasak; mindkettőnknek tetszett, amivel a másik éppen foglalkozott, és órákon át beszélgettünk a munkánkról. Nagy napok voltak ezek.

– *Ez az a korszaka az emberi életnek, amikor a fény felé nőni próbáló lélek azt keresi elsősorban, hogy miben más, mint a többi. Meg akarja különböztetni, körül*

Nagyszüleim Gyurkovics Tiborral és feleségével, Németh Nellivel (a jobb felső sarokban nagyapám, Gyurkovics Henrik szivarral a szájában, a lenti sor jobb szélén nagyanyám, Szutyányi Mária, 1982)

akarja rajzolni magát, hogy felismerje, ki is ő. Mégis, ebben az életszakaszban tartozik a „falkához” leginkább. Mert a falkához tartozni kölcsönert ad. Ez a kettség kíséri végig az elbeszéléseket, a kisregényt, s ez ad egyedi arcot is neki. A címadó kisregényből rádiójáték is készült. Meséjerről is nekünk!

– Szerencsés egybeesés, hogy nem sokkal a kötet megjelenése után a Magyar Napló Kiadó is tehetett javaslatokat arra, hogy a kínálatából mely műveket tart érdemesnek a rádiós feldolgozásra. Oláh János akkor ezt a kötetet is felvette a kiadó listájára. Végül nem minden általa ajánlott műből készült rádiójáték, de az igaz, hogy akik a javaslatokról döntöttek, többek között az *Oroszlánkeringőt* is elfogadták.

Amit kérdésed felvezető sorai-
ban megfogalmaztál, köszönöm,
mert olyasvalamire tapintottál rá,
ami az utóbbi időben foglalkoztat,
de hadd tegyek egy észrevételt: az
Oroszlánkeringő „falkája” egy szín-
tisztá fiúosztályban valósul meg,

és az ilyen közösségek másképpen
ízesülnek, mint egy koedukált osz-
tály esetében. Egyfelől azért is
szorultunk jobban egymásra, mert
nem voltak közöttünk lányok, nélkü-
lük kellett tehát fejlődünk – vagy
kellett volna. Később, évekkel a
kisregény megírása után azonban
rájöttem valamire, ami fontos ada-
lékul szolgálhat a nemzedékem
természetrájához. Richard Rohr
ferences rendi szerzetes *A férfi
útja* című kétkötetes munkájában
azt járja körül, hogyan bontako-
zott ki világszerte a férfiak család-
ban és társadalomban betöltött sze-
repének válsága, miképpen szorult
vissza a hiteles férfimogatartás,
ami már a múlt század második fe-
lében érzékelhető volt. Napjainkra
ugyanis – írja – a legtöbb kultúra-
ból nemcsak azok a rítusok, szer-
tartások veszttek ki, amelyek révén
a fiúkat annak idején férfivá avat-
ták, de sok családban a fiúk már
nem kapnak az apjuktól valódi, tá-
mogató férfienérgiát, ami a férfivá
érésükben fontos volna. Ezek a fia-
talok ösztönösen keresik ezt az erőt,
s ha nem kapják meg otthon, hát kö-

zelebb húzódnak egymáshoz, mert
a semminél vagy a rombolásnál a
kölcsönert is több. Abban a falká-
ban, amelyről az *Oroszlánkerin-
gőben* írtam, a fiúk egy része vagy
komoly konfliktusban állt az apjá-
val, vagy semmilyen viszonyban
nem állt vele. Mindez végső soron
nem az apák kizárólagos hibája,
hiszen ők is beleszületettek vala-
mibe, ők sem pusztán saját ma-
guktól váltak olyanná, amilyenné,
vagyis sokkal tágabb keretek kö-
zött érdemes vizsgálni az egész je-
lenséget.

– *Az elbeszélések, illetve a kis-
regény hőse a nagy tettek iránti
ácsingózások és a kihátrálások ket-
tősége között fokozatosan ismeri
meg a határait, a külső szabadság
lázás keresése közben pedig egy-
szer csak rájön: a legnyomasztóbb
rácsok belül vannak, nem kívül.
Mit gondolsz, a kötet megírása köz-
ben végzett önfeltáró munka és az,
hogy végzett biblioterapeuta is let-
tél, összefüggésben van-e egymás-
sal?*

– Biztosan van összefüggés a
kettő között. Például szeretek be-
felé figyelni és hallgatózni, szét-
szárazni a tapasztalásaimat, en-
nélfogva mások belső élményei is
érdekelnek. Lehet, hogy nyomasz-
tó, ha egyszer csak azzal szembe-
sülünk, hogy szűkös és komoly
belső kalitkába záródtunk, de sok-
kal nyomasztóbb a tudat, hogy ezek
a rácsok azóta épülnek körénk,
amióta megszülettünk. Biztonságot
adnak, hiszen ebben nőttünk fel,
ahogyan egy baromfitelepen szü-
letett csirkének is természetes, hogy
egy tenyérynél ketrecben nevelke-
dik, és valószínűleg elveszettnek
érezné magát, ha egyszerre ki-
engednék a tágas udvarra, ahol
amúgy kedvére kapirgálhatna. Csak
hát az ember mégsem csirke, hi-

A Magyar Napló legénysége és leánysága (Zsennye, 2018)

szen érzékeli, hogy a rácson túl ott lebegnek a lehetőségei, csak nem éri el, nem képes valóra váltani őket. Ugyanakkor be is járhatjuk ketrecünk minden egyes oldalát, kitapogathatjuk az illesztéseit, mert valahogyan csak összeállt egykor, s ha összeállt, akkor talán el is bontható.

– *Az Oroszlánkeringő után 2014-ben egy értékmentő kötettel jelentkezél: A kristálnak mindegy címmel jelent meg interjúkat, esszéket és kritikákat tartalmazó könyved. Címét egy Balassi-vers (Ötödik sorai ihlették: „Mint egy kristálkövet, soha el nem törhet, / noha éget verőfén”). A kötet négy fontos nagyinterjúval kezdődik, mesélj ezekről!*

– Korábban említettem, hogy egy időszakban többnyire kritikákat és életműinterjúkat készítettem. Ezek a Nyitott Műhely rovatunkban jelentek meg, amelyben egy-egy szerző emberi és írói pá-

lyaképe rajzolódik ki. Nyilván olyan írókat választottam, akiket szeretek, és nem okoz gondot átolvasnom az életművüket.

Először Gyurkovics Tibort kerestem meg, azzal azonban egyikünk sem számolt, hogy több mint egy évig fogok készülni erre a beszélgetésre. Végül azt mondta, hogy úgysem fogom soha végigolvasni őt, ne gatyázzak tovább, hanem kezdjük el végre. Szívesen emlékezem ezekre a találkozásokra, mert sikerült feltennem egy-két olyan kérdést Tibornak, amelyek az elevenébe vágtak. Előtte nem készült vele az egész pályáját átfogó beszélgetés. Szomorú tény, hogy később már nem is készülhetett, mert egy-két éven belül elhunyt. Ugyanez történt Monoszló Dezsővel, mégis jó, hogy az életük végén készült velük egy ilyen interjú. Kontra Ferenc volt a következő, akit faggattam, nagy és tartalmas be-

szélgetés kerekedett abból is. Végül pedig Oláh Jánost említem, bár vele nem nagyinterjú, hanem egy rövidebb anyag készült a *Száműzött történetek* című kötetéről, mégis fontosnak tartottam, hogy szerepeljen a könyvben, mert János is olyan ember, akit nemcsak tiszteltem, de szerettem is.

– *Gyurkovics Tibor és Monoszló Dezső közös vonása, hogy mindkét író életében különösen nagy hangsúlyt kaptak a pszichésen sérült emberek. Gyurkovics Tibor esetében ez a napi munka szintjén is megvalósult, Monoszló Dezsőnél inkább alkotási téma volt a világuk feldolgozása. Téged pedig szintén az emberi lélek foglalkoztat. Nyilván nem véletlen, hogy a beszélgetés fonalát e két interjúban ebbe az irányba vitted. Jól látom ezt?*

– Biztosan nem véletlen. Idővel minden fontos emberi kötésünkről

kiderül, hogy az egyikünk lényegi vonásai megvannak a másikban is, ami eleinte nem feltétlenül látszik. Egy könyvet is azért szeretünk, mert az íróját olyasvalami foglalkoztatja, ami bennünket is, és úgy bogozgatja azt a problémát, hogy azt izgalmasnak találjuk. Tibort is, Dezsőt is érdekelték a lélekben terhelt emberek. Amikor Dezsónél rákérdeztem erre, azt felelte, hogy mindig is vonzotta a bolondokat. Különösen az tetszett nekem, hogy szóba állt velük, sőt, kereste is a társaságukat, mint arról a *Tetovált angyalok* című kötete is tanúskodik. Tiborra fokozottan igaz ez, hiszen hosszú éveken át dolgozott klinikai szakpszichológusként Lipótmezőn. Bátor és szép dolognak tartom, ha azokat, akiktől a legtöbben elfordulnak, valaki képes megérinteni, mert kíváncsi rájuk. Mert izgatják, vonzzák a szellemét a szabálytalan és törött sorsú emberek, akikben meglátja a szépséget.

– *Számodra melyek a jó kritika ismérvei? A kritikusok hatalma igen nagy, hiszen valahol „imázskészítők” is: ha valakit feldicsérnek, az olvasók joggal hihetik, hogy valódi aranymagot találtak. Holott nem mindig arany, amit kifényesítenek. Ez egyre gyakoribb jelenség – ezért meg kell becsülni a valódi, értő-elemző írásokat.*

– Szeretem, ha valaki őszintén le meri írni, hogy mit gondol egy könyvről. Ha mindezt képes kifinomult ízléssel, személyes hangon, esszészzerűen és élvezetesen megfogalmazni, azelőtt megemelem a kalapomat. Erre pedig leginkább azok képesek, akik maguk is szépírók. Fontos számomra az is, hogy a kritikusnak legyenek tiszta fogalmai arról, hogy mi a valódi érték, és mi nem az. Ennek pedig

adjon is hangot. A szépirodalmi kötetekre van már némi rálátásom, könnyebben meg tudom ítélni egy kritika alapján, hogy mit érdemes elolvasni. De például több olyan színházi előadásra vettem már jegyet, amelyekről igen meggyőző cikkeket találtam, nemegyszer mégis otthagytam a darabot az első szünetben. Sajnos általános jelenség, és nem csak az irodalmi életre igaz, hogy azért születnek méltatlanul dicsérő kritikák, mert az írójuk elhiszi, hogy amit olvasott, az érték, hiszen a csapból is az a szerző folyik, akkor pedig biztosan nagy alkotó. Ennél csak az a rosszabb, ha a kritikus tisztában van egy mű valódi értékével, de nem az igazat írja meg róla, legalábbis nem vállalja a saját véleményét. Sosem jó, ha a baráti kötések vagy az érdekek védelmében meghamisítjuk az olvasatunkat, és ezzel másokat is félrevezetünk. Biztosan nehezebben járható út kiállni a véleményünk mellett, de szerintem megéri. Nem beszélve arról, hogy a megalapozott észrevételeink talán az író számára is hasznosak lehetnek. Az pedig már rajta múlik, hogy megsértődik-e miatta, vagy esetleg megköszöni.

– *A Magyar Napló prózarovatának szerkesztője vagy 2004 óta. Milyen szerkesztési elvek mentén állítod össze hónapról hónapra a rovatodat? Vannak-e olyan felettes értékek, amelyek a mű esztétikai minősége mellett is szempontok a válogatásnál?*

– Elsősorban olyan írásokat szeretek közlésre ajánlani a folyóiratnak, amelyek azon túl, hogy szépek, a magyarság létproblémáit dolgozzák fel, vagy legalább a magyar valóságba ágyazódnak. Azonban nemcsak ilyen prózákat találunk a Magyar Naplóban: helyet

kapnak benne az ugyanúgy értékes, pusztán lélektani vagy szóragoztató novellák is, igaz, kisebb számban. Mindig is azokra a művekre kaptam fel a fejemet, azok hatottak és hatnak rám, amelyekbe az írójuk egy kissé belehalt, amelyeken érezni, hogy húsból és vérből vannak. Mások mellett olyan alkotók adnak nekünk rendszeresen kéziratot, mint Balázs K. Attila, Berta Zsolt, Csenger Levente, Ferdinandy György, Hegedűs Imre János, Horváth (EÖ) Tamás, Kontra Ferenc, Majoros Sándor, Marosi Gyula, Mezey Katalin, Miklya Lúzsányi Mónika, Te, Molnár Vilmos, Urbán Péter. Ezek az írók számomra garanciát jelentenek.

Hosszú ideje azt tapasztalom a novellaantológiák összeállításakor, és az antológia többi szerkesztője is arra panaszkodott, hogy bár rengeteg novella jelenik meg a lapokban, tehát gazdag a termés, a túlnyomó többségükről azonban sajnos nem érezni, hogy feltétlenül meg kellett volna születniük. És ezeknek az írásoknak mindegyike átesett egy szerkesztői elbíráláson...

– *Milyen a Te prózaízlésed? Milyen prózákat szeretsz olvasni?*

– Azokat a szerzőket szeretem legjobban, akiknél legalább akkora hangsúly esik a belső ábrázolásra, mint a történetmesélésre – ha nem nagyobb. Az én kedvenc íróim szeretik az embert, és ha ki-látástalan, tragikus helyzeteket ábrázolnak is, legalább egyetlen fénysugarat megmutatnak benne, amely erőt és hitet ad. Az ilyen könyveket tartom hasznosnak, fontosnak. Már a húszas éveim elején szívesen olvastam Szilágyi István *Kő hull apadó kútba* című regényét, Szerb Antal *Utas és holdvilágát*, de ugyanúgy a kedvenceim közé tartozik Oláh János *Közelje*,

Túratársaimmal a ködös gyémántidőben (Pilis, Feketehegy, 2012)

Monoszló Dezsőtől *A milliomos halála*, Tatay Sándortól a *Vulkán*, Truman Capote-tól a *Hidegvérrel*, vagy Kontra Ferentől a *Dráva-szögi keresztek* és Berta Zsolttól a *Jancsiszög*, bár az említett szerzőktől többnyire mindent elolvastam már, és szeretek hozzájuk visszatérni.

A kortársak közül kiemelném Marosi Gyula köteteit, aki számomra egyrészt ehhez a vonulathoz tartozik, hiszen lassú folyású, a benső történésekre különösen érzékeny, finom próza az övé, ugyanakkor, akár egy emlékiró, rögzíti azt a kort, azt a magyar valóságot is, amelyet átélt a huszadik század második felétől egészen a napjainkig. Amikor az ő prózáját olvasom, mindig azzal szembesülök, hogy ugyan az általa ábrázolt jó néhány évtizedben nem éltem, mégis az enyémnek, a sajátomnak

is gondolom ezeket az időket, mert valójában azok is. Gyula úgy ír, úgy mesél, akár egy nagyapa az unokájának, akit beavat mindabba, amit ez az ország és a benne élők az elmúlt közel hetven évben elszenvedtek, megtapasztaltak, és mindezt bizalmas vallomásként adja át.

Tény, hogy a munkámból kifolyólag sok kortársat olvasok, de nagyon szeretem a magyar romantika és realizmus íróit is, például Jókai Mór, Mikszáth Kálmán, Móricz Zsigmond munkáit, és az utóbbi években rákaptam Kodolányi János könyveire is, aki nagyon sokat adott nekünk, magyaroknak, mégsem él úgy a köztudatban, mint amennyire megérdemelné, és ezzel sajnos nincs egyedül.

– *Az alkotói témák tágasságát számos módon lehet növelni, szé-*

lesíteni. Van, aki a múlt felé indul el, a saját életét kitágítja a szülőknagyszülők-nemzetsalád történetei felé, van, aki a természet irányába nyit, és a természetben végzett megfigyeléseit építi be a munkáiba. Nálad mindkettőre van példa. Erdőjáró ember vagy, túratársaiddal szeretsz a Börzsönyben, a Pilisben túrázni. Már az első köteted olvasásakor felfigyeltem arra, hogy ennek ott vannak a képalkotó hatásai a szóhasználatodban, szóteremtéseidben: Vércseszitalás az egyik írásod címe például. Beszéljünk a természettel, erdőjárással való kapcsolatodról is!

– Az általános iskolai némettanárnőnk vezette a DSK-t (Diák Sport Kör), és rendszeresen vitt bennünket kirándulni. Ebből az időszakból csak töredékes emlékeim maradtak, de azt tudom, hogy már akkor teljesen másképpen

éreztem magamat a természetben, mint egyébként. Persze, tíz-tizenkét évesen nem tudtam volna elmondani, hogy mit is érzek pontosan, csak nagyon jó volt ott nekem. Úgy emlékszem, tetszett, hogy az erdőben semmi nem utal a jelenre, hogy milyen évet írunk éppen, és akár azt is képzelhettem a Visegrádi-hegységben bandukolva, hogy akkor, abban a pillanatban a középkor valamelyik évszázada teldegél, lovag vagyok a király szolgálatában, csak feljöttem egyet járni a visegrádi palotából, vagy lovagmunkát kaptam, és most azt végzem, tehát úton vagyok. Amikor pedig a Vértesben jártunk, és meglátogattuk Samut, az ősembert, még inkább borzongtam a gyönyörűségtől, és tudom, hogy ez szorosan kapcsolódik az erdő élményéhez. Mert Samu és a természet hamisítatlan ősiséget hordoznak magukban, még akkor is, ha a mai erdeinknek már nem sok közülük van az évszázadokkal korábbi állapotukhoz. Az erdő lecsupaszít, kizár belőlünk mindent, ami felesleges, és ilyenkor könnyebben veszem a levegőt. Mintha nem is egy valóságos, fizikai térben járnék, hanem a belső erdőmben, ahol felfokozottabban vagyok jelen.

Aztán sok év kimaradt, mígnem harmincéves korom táján eszembe jutottak a gyerekkori élmények, és megint hiányozni kezdett a természet. Beléptem egy egyesületbe, ahol megismerkedtem rokonszenves emberekkel, akikkel egyre gyakrabban szerveztünk külön túrákat, immár csak magunknak. En-

nek lassan tíz éve, s ha bizonyos időszakokban ritkábban is tudunk együtt túrázni, ez a társaság, ez a szokásom már megmarad.

– *Az elmúlt hónapokban több irodalmi folyóiratban is megjelentek új műveid, amelyek a készülő, '56-os regényedből valók. Mesélj erről a munkádról!*

– A Magyar Művészeti Akadémia a forradalom és szabadságharc hatvanadik évfordulója alkalmából kiírt egy szépirodalmi pályázatot negyven év alatti szerzők számára, engem pedig foglalkoztatni kezdett a lehetőség, hogy talán én is írhatnék erről. Anyai nagyanyám sokat mesélt '56-ról, a budapesti rémálomról, amelyet a nagyszüleim kínkeservesen éltek meg: nagyapám a honvédségnél szolgált, aztán egyik napról a másikra eltűnt, nagyanyám pedig ott maradt a kétéves gyermekükkel, édesanyámmal, és napokon keresztül semmit nem tudott a férjéről. Utólag nagyon bánom, hogy annak idején nem jegyeztem le ezeket a családi történeteket, pedig a nagyanyám többször elbeszélte őket, aki ráadásul született mesélő volt. De később nem emlékeztem már tisztán a történeteire, őt pedig már sajnos nem kérdezhettem meg, mert időközben eltávozott közülünk. Eszembe jutott viszont, hogy korábban, egy antológia szerkesztése során megismerkedtem egy idős emberrel, aki annak idején fegyveresen vett részt a szabadságharcban, tűzharcba keveredett az oroszokkal, akik a helyszínen „kivégezték”, de valami csoda folytán mégis életben maradt, a seme-

világát azonban elveszítette. Sajátos sors jutott neki: végül nem hagyta el az országot, nem is hurcolták meg a tetteiért, ellenben holtig tartó „sötétzárkába” került, ez volt a büntetése. Az íróember pedig olyan, aki egy súlyos, görög tragédiákat idéző sorsmozzanatra úgy kapja fel a fejét, mint a vadászkapó, aki egyszerre csak megérzi a vér szagát. Gondoltam, hogy megkeresem ezt az embert, mert biztosan tud nekem olyasmit mesélni, amiből írhatok egy jó novellát. A novella, az *Egy forint* végül elkészült, de a beszélgetéseink alatt rájöttem, hogy sokkal gazdagabb a története, mintsem hogy azt egyetlen novellába bele lehetne sűríteni. Szerettem volna regényben feldolgozni az életét, pontosabban a tragédiáját követő „gyászév”, a talpra állás időszakának eseményeit, külső-belső történéseit, amiből majd villanásokra leágaznak a forradalom és szabadságharc, valamint a gyermekkor élményei. Meg akartam érteni, hogyan válhatott egy húszéves fiúból egyik pillanatról a másikra fegyveres felkelő, aki ráadásul a végéig kitartott a legkeményebb harcok közepette is – mindenféle katonai tapasztalat nélkül. Az is érdekelt, hogyan él manapság egy egykori szabadságharcos, milyen szokásai vannak, milyen ember is ő tulajdonképpen, aki már kisgyermek korában megtanulta, hogyan kell túlélni akkor is, amikor arra a legkisebb remény sem kínálkozik.

Mirtse Zsuzsa